

AMBROSIUS, NORE

Undersökningar om ordfogningen i färöiskan. : [Diss. konsist.]

Lund
1876.

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

AMBROSIOUS, N.

So. Saml.
Späkrvet.
Nord.
allin.
(Pn)
o

1876.

Fran G. Sings

UNDERSÖKNINGAR OM ORDFOGNINGEN
I FÄRÖISKAN.

AFHANDLING,

SOM JEMTE TESER I LATINSKA SPRÅKET

MED TILLSTÅND AF

HÖGVÖRDIGA DOMKAPITLET I GÖTEBORG

TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES

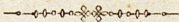
AF

NORE AMBROSIUS,

FILOSOFIE DOKTOR.

MÅNDAGEN DEN 3 APRIL 1876,

KL. 10 F. M.

LUND, 1876,

FR. BERLINGS BOKTRYCKERI OCH STILGJUTERI.

UNDERSÖKNINGEN OM ORDOGÄLNINGEN
I FÄRÖSKA.

AF HANS HÖGVESEN.

SOM HEMME TÄRER I SVEDSKA SPRÅKET.

HÖGVESEN, DOBKÄLLAN I GÖTTORP.

I Lunds Universitets Årsskrift för år 1864 har Adjunkt Södervall behandlat verbets rektion i Fornsvenskan. I denna afhandling visas, att Fornsvenskan, fastän den i åtskilliga hänseenden befinner sig på en äldre ståndpunkt än Isländskan, dock eger vida mindre enhet och regelbundenhet än denna. Redan i våra äldsta handskrifter finner man språket hafva förlorat några af sina mest ålderdomliga drag, och i sin utveckling uppgifver det mer och mer sin forntatade karakter och närmar sig det nyares skick, der de gamla formerna mestadels försvunnit.

Ett liknande förhållande eger rum med Färöiskan. Att Färöarna, fastän redan förut Irländare och möjligen Danskar der uppehållit sig, först af Norrmän, hvilka i förra hälften af 9:de århundradet dit inflyttade, togos i stadigvarande besittning, är utom allt tvifvel (N. Winther: Färöernes Historie, Kbhvn 1858). Det språk, der talades, var således gammalnorska. Emellertid egde skriftligt upptecknande ej rum. Färöiskan är således ett talspråk, och af detta förhållande härröra utan tvifvel flere af de oregelbundenheter, som möta i de utgifna skrifterna. Bruket, som alltid är vacklande, har ej blifvit fixerad, såsom ske måste, då talspråk en längre tid varit skriftspråk. Det finnes möjligen äfven på ordfogningens område dialektåtskilnader, ja, somliga enstaka företeelser hafva kanske en

tillfällig bildning efter analogi att tacka för sin tillvaro. Hur som helst, språket har isynnerhet genom beröringen med Danmark i senare tider undergått betydlig förändring såväl i ljud, former och ordförråd som ock med afseende på ordfogningen.

Den färöiska literatur, vi ega, är i detta århundrade samlad och upptecknad från folkets läppar. Början gjorde Pastor Lyngbye, som 1817 i Skandinaviske Literaturselskabets Forhandlinger meddelade en färöisk skämtdikt (i citaten betecknad med S. L.). 1822 utgaf han en samling "Færøiske Quaeder" (betecknad med L). Dessa innehålla hufvudsakligen berättelser om Sigurd Fofnesbane, hvilka inbjuda till intressanta jemförelser med de isländska och tyska sagorna om honom. Århundraden igenom hafva de muntligen fortplantats från slägte till slägte, språket i dem har en fornartad pregel: former finnas der, hvilka numera i det dagliga talet kommit ur bruk, ord förekomma, hvilkas betydelse de sjungande sjelfve ej förstå, och hvilka endast genom jemförelse och gissning kunna förklaras. Dessa upplagor måste emellertid med mycken varsamhet användas såsom grund för påståenden på det språkliga området. Texten är nemligen i hög grad förderfvad. Lyngbye, som endast ett par månader uppehöll sig på Färöarna och då ej kände Isländskan, har förmodligen ofta origtigt uppfattat sina sagesmäns ord. Han låter en nominativform bestämmas af preposition, till maskulint substantiv i dativ föres adjektiv i ackusativ af femininum o. s. v. Lyckligtvis har pastor Hammershaimb, en infödd Färing med grundlig insigt i fornspråket, utgifvit såväl dessa sånger som en betydlig mängd andra i en ganska vårdad form. Han har ej såsom Lyngbye satt till sin uppgift att återgifva allmogens platta uttal, utan

närmat skriftsättet till Isländskans, dock med bibehållande af Färöiskans egendomligheter, utom der bruket är vacklande, då den korrekta formen i allmänhet användts. Det kan väl anmärkas, att den talade Färöiskan med sitt vacklande bruk på detta sätt ej fullt troget återgifves, men texten blir lätt att förstå. Stundom tyckes dock H. gå för långt. Dessa samlingar finnas i Nordiske Oldskrifter, banden XII och XX (betecknade med I och II), i Antiquarisk Tidskrift för åren 1846—48, 1849—51, der äfven Pastor Schröter meddelat en mängd texter (beteckningen är A. T. 46, A. T. 49). Denne har ock beledsagat Rafns år 1833 utgifna upplaga af Faereyinga Saga med en färöisk öfversättning. Denne text företer liksom Lyngbyes åtskilliga egendomligheter och brister. På Färingarnes sed att till genitivus pluralis lägga ett r, hvilket väl måste betraktas som en falsk analogi, finnas flere exempel: til husar 168. Så uteslutes stundom r i nominativus pluralis t. ex. aiara 176. Sidan 207 står sakur, som vore ordet maskulinum. Då städse slutande t-ljud utelemnas, blir ingen skilnad mellan obestämd dativ och bestämd akkusativ i neutrum. Ongantid läses 192 i stället för det annars förekommande ongatid. (Ordet användes dock i Fornsvenskan och någon gång i Isländskan äfven såsom maskulinum). Ett personligt pronomen för 2 personen, äfven användt såsom höflichetsord, är tiun. Formen användes både som nominativ, dativ och akkusativ t. ex. 94,201,63. Hammershaimb omnämner i sin i Annaler for Nordisk Oldkyndighet år 1854 meddelade färöiska ljud- och formlära, pag. 236, att på Sudroy dualens akkusativform af personliga pronomina användes att uttrycka vi och I. Formen tiun visar emellertid, då un i dativ blott är ett skriftsätt för um, mera släktskap med dativen tikkum

än med akkusativen tikkur. Med afseende på verbalböjningen finner man, att tredje personens form i pluralis användes till subjekt i första och andra: 207,219. På sidan 182 står verbets första person till subjekt i tredje; sammastädes denna form till tar som subjekt. (Skriften är betecknad med F). Slutligen har Amtman Plöyen i nämnda Annaler för år 1846 upptecknat en del besvärjelser m. m., som varit eller äro i bruk på Färöarna. (Tecknet är A. O. 46).

Dessa äro de källor, som stått mig till buds. Jag har i citaten användt Hammershaimbs skriftsätt, dock utan hans accentsystem, hvilket endast med svårighet syntes mig kunna tillämpas på texter, der annan grundsats för rättskrifningen följts. (Alla citat, der skriften ej är betecknad, finnas i närmast förut, parentes oräknad, citerade band.) De områden af ordfogningen, jag valt till föremål för min framställning, äro isynnerhet egnade att visa, i hvad mån Färöiskan står på forntida grund. Sedan nämligen konjunktiven nästan gått ur bruk, erbjuder språkets moduslära föga af intresse.

I afseende på kongruens företer den färöiska litteraturen några egendomligheter, hvilka bero af språkets karakter af hvardagsspråk. En sådan afvikelse från regeln är, att till flere subjekt eller till ett subjekt i pluralis föres ett predikat i singularis: ta var liv och levnad endt I. 73, 44; mar er fadir og modir fra deyd 101,6; dalir och fjöll skal revna 114,6 m. fl. st. Lättare sluter sig I,63,52 predikatet till det senare subjektet: föríti silvurföt, annadslit af skalum fram var borid. Äfvenså: bannadur veri Trandur og allt hans hus A. T. 49: 81,24. Då I,47,125 det heter: eg og Gunnar toku, får man antaga, att äfven Hammershaimb låtit första personens pluralform vara lika

tredje personens. Om ett tonlöst tad eller annat pronomen i neutrum står som subjekt och en plural följer, kan predikatet stå i hvilken numerus som helst: tad eru fimtan vetur I,32,190; hvat eru tini örindi? 38,9; hetta eru eingir hestar 42,61; men 42,60: hetta er Gudrunar illgerningar; tad var Gunnar och Högni 43,77, med fortsättningen: heim i gardin foru; hvörjir tad munu vera F. 249. Står andra person dualis i tilltal till en (såsom och första person pluralis stundom användes, då en talar om sig sjelf: II,4,18), följer predikatet i pluralis: tegid, fadir min, tar talid ikki sva I,17,14; nadigur harri, hvat viljid tar? A. T. 49: 79,6. Då "folk" står i betydelse af vårt obestämda man, följer än singularis, än pluralis: F. 264, 225. Äfven dess attribut kan stå i pluralis: nökur fa folk 259, och en plural kan syfta derpå; huldufolkid — tey liva A. O. 46,362. — Till hufvudord af olika genus sluta sig liksom i Isländskan adjektiviska bestämningar i neutrum. Fuglar og djor voru honum kunn I,14,120; tey baedi till neutrum och maskulinum 40, 41; till kongur Artala och Gudrun 58,252; så ock: hvört mundi fra öðrum skiljast II,66,45; Tey samtiktust (skarvur och aeda), at tad af teim — A. T. 49,208. — Derpå, att Färingen utom i vissa ordförbindelser i sitt dagliga tal fogar en ackusativform af adjektiv till hufvudord i genitivus fäster Hammershaimb vår uppmärksamhet i sin formlära pag. 292. Står ett possessivum såsom attribut till substantiv i genitivus, får än hufvudordet, än possessivet kasusändelse, allt efter som det ena eller andra står före, liksom det sker i vårt språk. (Färöiskan sätter emellertid, liksom den possessiva genitiven, possessivet vanligen sist). Tin fadirs I,57,235; harra sins 105,6. Mera sällan få båda ändelse: fadirs sins I, 20,44. (Samma förhållande är, då bestämd artikel till-

fogas. Former sådana som kongskins I,49,139 arsins F. 248 äro sällsynta). Äfven vid apposition anses i Färöiskan tillräckligt, då kasus en gång betecknas: til Hakun Jarls F. 77; fra Hakun Jarli 99; teirra, Sigmund og Tora 98. Äfvenså: A. T. 46: 283,11; 300,140 Dock äfven: son Bresta, hansara, sum — F. 65. (Om uttryckssättet i norska folkspråket se dess grammatik af J. Aasen p. 197,2). Säsom anakoluther, sådana äfven i Isländskan stundom förekomma, få de uttryck betraktas, der en nominativ sluter sig till en föregående oblik kasus: Budli atti dottur, borin til gott at evna I,16,2; af Falgeiri, tann afrekskappi hann er II,16,68; hann var i ongum ödrum klaedum enn ein kyrtil bla II,156,72; vael eru tey af aettum komin, Johannis hin godi A. T. 46: 282,3; öllum teim fell tad vael i lag — og so Engelbret hinn godi 286,36; har skiggir af fagrum skjoldum — og spjot F. 227. En brachylogi sådan som: oyjin hevur tokst vökur: ha fjöll, djupir dalir — A. T. 49,187 är ej heller för vårt språk främmande.

Om subjektet må märkas, att det ofta, liksom i vårt dagliga tal, upprepas med ett pronomen: Regin hann er godur smidur I,8,52; eingin hann eftir sat I,135,54; på samma sätt vid pluralt subjekt med teir: I,108,35 m. fl. st.; stundom äfven då tad II,29,6: tolv merkur, tad skal verda titt, der pluralen kommer att stå anakoluthiskt. Stundom står det egentliga subjektet efteråt säsom apposition: hann Sjurdar svein I,123,40. Så får man väl ock i uttrycket sa hin dyri drottur I,106,9 fatta sa som hufvudord och drottur appositivt, fastän pronominets demonstrativa betydelse är så försvagad, att den bestämda artikeln ensam varit tillräcklig. På samma sätt: allur

tann hin bruni mjödur I,125,63. (I I,7,48 står: hon tekur upp tad blodiga skjurtu. Att öfversätta: det, den blodiga skjortan är ej synnerligen passande. Troligen har Hammershaimb här skrivit tad för ta. Båda orden uttalas taa). Ofta begynnes med ett tad, hvarefter det egentliga subjektet följer t. ex. tad hevir so mangur latid liv I, 35,225; ett uttryckssätt, hvaraf folkvisan gör samma vidsträckta användning. Å andra sidan förekomma ock ställen, äfven utom de opersonliga konstruktionernas område, der vi fordra ett "det," som ej står utsatt: I,82,25 Dvör-gamoyjin fagra var, id firi honum stod. Här kan till och med, från tankens synpunkt, en påpekande betydelse ej fränkännas detta "det," då i det föregående guldglaesen, som sken kämpen till mötes i mörkret, omtalas. (Såsom bestämd artikel förekommer tad någon gång i stället för "hit": I,23,80.) Vårt obestämda pronomen man motsvaras, der ej opersonlig konstruktion användes, af teir: Grana kalla teir gangara min I,107,28; rida dist vid okendan mann, teir sjaldan vael munnu skiljast I,108,32; bukar fullu a jördina nidur, sum teir varpa groti L. 264,117. I ordspråk förekommer tu: fra hövðinum skaltu hvalin skera A. T. 49: 284,198. Om folk i denna betydelse är redan taladt. För att beteckna en person och hans följeslagare, motsvarande Isländskans teir och namnet, användes i Faer-eyinga saga: imoti hja Sjurdi (emöt S. och hans män) 224; teir vid Sjurdi 249; Sjurdur och hinir 249; Sjurdur og teir vid honum voru 228. -- Efter kallast och heita följer stundom, såsom i Isländskan, namnet på ett ställe, styrdt af prepositionerna a och i: bigdin kallast "a brenda skala" A. T. 49,178; boer, som heitur i Hovi F. 17; m. fl. st. Liksom ett adverb, någon gång kan træða i objektets plats (illa volla gatur mar A. T. 49,75,3), kan det

stå predikativt: so var segl i toppi II,98,36. Artikeln utelemnas ofta i visorna vid predikatsfyllnaden, fastän adjektivet har svag böjning: hann er vesti svikjari I,12,101. Ovanligt är: tad var reystur kongurin 17,11; Hjalprek kongur firstur var, 6,29. (Stundom har ock epithetisk apposition bestämd artikel: frugvin Hjördis I,5,23).

Subjektet utsättes ofta icke. Relativet utelemnas icke blott som objekt utan i qvädena äfven som subjekt med mycken frihet: Haki hat sa, firi raddi, 1,65,72 o. d. I allmänhet sagdt synes subjektet kunna utelemnas, så ofta sammanhanget utvisar det. Så kan ske med alla personerna, och subjektet kan hemtas såväl ur det föregående, äfven ur annan vers, som ur det efterföljande: Nu skal (sc. eg) latta ljodi af, Eg kvödi ei longur a sinni, So skal (sc. eg) taka upp annan tatt I,15,131. I 88,20 är i motsats till föregående hann i tredje raden ett eg att suppleras. Då det 37,3 heter: Artala bidur sadla sar hest: nu skal rida i Juka gardar, försvaras detta kolon af uttryckets större kraft, då man anser orden för oratio recta. Jfr 48,136: Maelti ta Högni: to skal ganga a aldirshudum. Äfvenså måste i II,44,60 den i föregående vers nämnde Jallgrimur tänkas tala. Det eg, som måste underförstås i I,134,35: nu skal falla nidur um stund och standa vid sama aett, afser berättaren eller sångaren. Likaledes II,140,99. I,47,120 heter det: tad skaltu ikki gloyma: slaa skal taer firi hallardir. Bäst vore med afseende på meningen att suppleras ett "tu," men då det står skrifvet skal, ej skalt, skulle man kunna anse uttrycket opersonligt: man skal eller bör. (Dock står i versen I,56,232 tu ma). Utelemnandet af tredje personen förekommer naturligtvis ännu oftare. Ett mycket vanligt uttryck är: tad var hin ungi Sjurdur, sinum svörði bra I,14,124, der hann

också ofta utsättes; eingin unnar ödrum so vael, at sinum af mann higgja I,33,203, der ur eingin ett hann får suppleras; spir efter navn, hvat (sc. hann) heitur II,139,97. I II,44,61 måste till ridu ur annad lid i föregående vers hemtas ett teir. Äfven ett demonstrativum utelemnas: vera mann Gunnar og Högni, id koma at vitja min I,42,55, der vårt språkbruk ej kan undvara ett detta = desse, som jag ser segla hit; öllum tokti undur 129,114 (det nämnda); vael er kokad A. T. 49,177, der ur föregående slikt ett tad är att taga. Jfr hetta mann vara madurin, id öllum tikir um I,117,37. Deremot: Vera mann risin att hevna = jätten torde ämna att — 122,26. Objektet utelemnas lika fritt i den poetiska stilen: hann bra sar i munn I,14,120, der ur det föregående ett hond eller hendi är att taga; Budla skulum var nevna 16,2 (ur föregående vers ett hann); sorgartid skal eg kalla 29,156 nämligen detta; Ismal festi Svanhild, Hjalprek sendi 75,16 sc. henne åt honom.

En särskild form för vokativen har ej heller Färöiskan. Det må anmärkas, att vokativen i visorna, liksom fallet är i Isländskan, ofta har bestämd form, fastän man skulle tycka, att här vore individualisering nog: hoyr tad, min hin veldiga söta I,32,189 (jf. Saem. Edda Fafn., 6,28: min inn hvassi hjörr); tu, dvörgamoyjin snjalla 101,8; tu, hin ungi madur A. T. 46: 301,148; statt upp, moyjin A. T. 49: 92,5 m. fl. st. Äfvenså är ovanligt, att adjektivet har stark form: hoyr tad, reystur Artala I,47,120.

Opersonlig konstruktion uppträder väl mindre regelbundet än i Isländskan, men har likväl en ganska vidsträckt användning. Ofta har den öfvergått till personlig, eller åtminstone fungerar ett "tad" som subjekt. Der bruket af akkusativen och dativen framställes, angifvas de med

desse kasus konstruerade opersonliga verben. Rent opersonliga uttryck om väderlek m. m. förekomma temligen sällan: rodadi firi sol II,20,41 m. fl. st. (solin rodar i lid I,55,213; tad rodar firi sol 30,157); köfði af (det blef dimma) A. T. 49,182; ta lysti strax 186; ta id tok at lysa af degi 192; nu blannar 208; tornir 314,13; tok at frista F. 56; for att vara 88; tok at mirkna 202 (dagur tok at kvelda I,108,42). — En talrik grupp utgöra de uttryck, som beteckna en möjlighet eller tillbörlighet, samt de med vera eller verda och ett adjektiv i neutrum eller en infinitiv bildade: mann to verda, at — I,57,140; vael ma a tad lita 85,58; hvörgum mundi bella 127,82; slikt ma garpar kalla II,77,44; ekki skal goyma sum kraka A. T. 49: 282,163; tiga skal millum tveggja vina 300,457; kann vera, at F. 46; verri mundi gingid 127; so skal vera 209; mann vera at siga fra 223; meiri enn vera skuldi 234; arla var um morgunin I,14,126; nu verdur ekki longur 55,211 (mitt lif är slut); var ekki gott att finna 89,33; ofta er best fra monnum longst 89,34; uti er ekki at standa 109,53 o. d.; brent var teim a fidri II,157,89; ekki var siglandi A. T. 49: 182 (omöjligt att —). Här är visserligen i några fall ett subjekt utsatt, men då vi merendels i dylika talesätt fordra ett det, må här Färöiskans större ålderdomlighet i detta hänseende angifvas. — Af intransitiva eller annan kasus än akkusativus styrande verb bildas opersonliga uttryck i passivum, stundom ock af transitiva: atjan börgum bodid var I,63,51; vael er mar ansad 68, omqvædet; so er komid til min 82,26; hoyrast matti, han blaes II,10,3; faji eg notid boganum 51,5; hevnt er og hevnt skal verda hja teim A. T. 49,193 (utkräfvast af —); vael fiskadist 197; vida er mansins gitid 281,147; livist, so spirst 289,271; var vael tikid moti teim

F. 87; har mann ekki farast 100; var stevnt til mötis millum teirra 113; tikkir sar var unnad saemd og virding 123. Jf. konur og börn var rekit i eitt hus Lund, Oldnordisk Ordföiningslaere pg. 25. — Äfven användas ofta annars personliga verb opersonligt, då man har att tänka sig ett subjekt för handlingen, hvilket ej är att supplera, men som verbet i sig är tillräckligt att uttrycka: leid at teirri stundini I,6,31; hvör skal tar ganga til enda? 26,114; hvussu fer? 48,136; nytur i hjartad (kännes) 56,229; lytur i homrum gella 89,39; leiddi a salin (det bar till, vägen förde) 101,2; dregur at ali 108,42 (v. 43 tad); singja tok i homrum hatt 109,45; barst teimun saman 118,55 (Sigmundur och Ossur borust saman A. T. 49: 85,79); braka tok i höll 125,68; tussanum stod til at vinna II,80,78; ekki naddi at hella (det kom ej att luta) 112,19; hurrar i hvörjum streingi 133,22; so for millum seggja 153,43; komi aftur ivir sjalvan teg A. O. 46,358; ekki vildi bera i lag hja teimun 360; öllum fall vael A. T. 46: 283,16; aldri hoyrði hann fagrari song, enn ta firi oyrum bar 300,145; ta raedur um (det gäller) A. T. 49,204; grör um gangandi fot (det grör kring sträfsam fot) 280,139; ta id minst varir 286,241; lidur, medan skridur (man går framåt, om man än kryper) 297,415; hvussu stendur til? 333; so fer at vera F. 137. — Äfven utelemnas en allmän subjektsackusativ vid infinitiv styrd af verben bidja och lata: sidan bad hon presti bera, Högna bad hon nevna, der äfven infinitivernas objekt utelemnats, nämligen barnid, I,55,215; lat rada tar 71, 1 m. fl. st. Hit hör ock I,71,10: Hoyrt hevir tu gitid Sjurd svein. Jf. i Chr. Jansens skiss: Etter Björnen: du hever vel høyrt gjetet Skyrtoknappen hans.

En objektsackusativ taga i vissa förbindelser några eljest intransitiva verb: hon sirgdi Sjurdar deyda I,36,231;

hann mangan sveitan rendi 49,141; af lagi gekk hann risans her 127,88; hvört haglid stod oyri (vägde) II,50,36; snakka hann til ratta F. 237; sirgja seg ihel 271. Hit hänförliga äro ock: töla teg (tilltala, äfven til eins eller ein) I, 25,104; tra 32,185 (Isländskan har eftir säsom ock står i A. T. 49: 93,21); bidja sar fru 93,17 (um fru F. 56); maela ein L. 168,101 (äfven: maelti seg til ferdar II,160,120); ropa ein F. 196 (i Isländskan heita á). Deponentierna raedast och ottast sätta den, för hvilken man är rädd, i ackusativ: I,77,32; 124,48; (ottast fyri II,35,22; raedast firi ongum A. T. 49,185). — Vid verba profisiscendi står stället, hvaröfver rörelsen tänkes ske, i ackusativus: reid vidan vegin I,21,59 (Gudrun gongur um allan heim 36,237; rida a, ivir Birtingsskog 108,39); ganga ein annan veg 97,59; sigldu ta hina longu leid 112,91; rid uj erva L. 170,108, hvilket enligt A. O. 54: 238 och 253,10 är Isländskans it efra; renna leid II,78,55; sigldu sjögvin salta 88,38; midjan vegginn gekk hann inn A. T. 49: 93,18; for beina leid 177; svimja helvtin af fjörðinum F. 173. I A. T. 49,178: "hann kundi ongan vegin sleppa upp" står uttrycket i öfverförd betydelse. Äfven i Färöiskan förekommer en ackusativ af ord, som till stam eller betydelse äro med verbet beslägtade: var ridin adra ferd I,9,65 (a ferd 10,79); drekka brudleyp 64,61; rada radgerd 71,1; rida dist 108,32; leika leik 140, 1; ongan sötan (sc. sövn) sova II,45,73; bidja bönarord A. T. 46: 283,16; tikkja tokka i einum 290,70. Somliga verb kunna dessutom taga en personlig objektsackusativ: hon kissti hann sötan koss I,82,26; triggjar giftur hevir fadir meg gift A. T. 49: 95,21; i F. 82 och 243 står, i strid mot Isländskans och Fornsvenskans språkbruk, hvilka hafva 2 ackusativer, högga einum banahögg. — En personlig objektsackusativ styra ock några

opersonliga verb. För fysir (mar L. 396,3), listir (mar L. 206,192), hendir, skortar (ei skortar honum eyd 1,11,91) behöfs ej något citat. De förekomma äfven, utom möjligen fysir, personligt: lukka mann teg henda II,138,87, listir och skortar ofta äfven med personen som subjekt. Lyngbye har 170,108: har hendir tar ongan skamm, liksom Isländskan kan hafva äfven saken i ackusativus. Meg droymdi I,20,48; äfven saken i ackusativ: meg droymdi ein droym S. L. 248; personligt II,149,1; meg mann minna I,106,13; nu for sum meg vardi II,26,108 (eingin mann tad vara II,104,10); i hjartad mann meg nyta A. T. 49: 68,49. Gruna har ingenstädes tydlig opersonlig konstruktion med ackusativ, emedan "hann" ej skiljer formerna åt: grunar mar F. 183; tu grunar A. T. 46: 302,157; matur honum treyt A. T. 46: 299,135 och nakad vantadi honum F. 152, hvilka två verb i Isländskan konstrueras opersonligt med två ackusativer.

En predikativ ackusativ af substantiv förekommer vid kalla, nevna t. ex. I,3,2; 54,202. Adjektiv och particip användas ofta så: gera svördid hart I,10,75 (vid substantiv til med genitiv eller ackusativ: 73,34; 97,62); duldan hon hann dro 46,103; tu bert krununa haegri 55,219; opnan sa hann salin 100,89; ripar fangid fullt 141, 15; ongan kvödi eg katan II,113,24; hoyrt havi eg gitnan Upsalandskong A. T. 49: 61,5; faer madurin ravnin skotnan 206; vildu hava hann dripan 171; siggja hann livandi 182; tva svart skinn hvitt 299,437; etur seg metta, drekkur seg otirsta 325; halda eitt somuligt F. 180 (firi satt 194). Äfven participiet kan ha en ackusativ: hoyrði Sjurd nevdan haegstan I,94,27. Det pronominala objektet är utlemnadt i S. L. 252: hon rikti (sc. hann) halvan uttanbords. Det i Isländskan vanliga uttryckssättet, att participium

praeteriti predikativt sluter sig till en objektsackusativ vid verben hafva, eiga och kata, tyckes här ej brukas. Ur det nyare språket har det dock ej alldeles försvunnit: Aldrig en Skov jeg saa yndig har funden, Kjaer for mit Hjerte, som Søndermarkslunden, Öhlenschläger, Lyriske Digte, Kjöb. 1847, 2 b. 92.

Till såväl transitiva som intransitiva verb kan fogas en ackusativ af ett adjektivum eller pronomen i neutrum för att angifva predikatets innehåll och omfång. Den användes ofta såsom rent adverb och kan äfven bestämma adjektiv eller adverb: hvat er hann fraegari? I,17,19; allt er tu vaenari 94,24; bugvin baedi 66,77; eg havi honum einki skoytt 102,16; viltu nakad a skogin rida? 57,242; singja hatt 109,45; litid forða 116,27; högga titt 118,54; litid sarur F. 61; nakad likliga 257. Denne ackusativus användes ock både för att bestämdt och obestämdt beteckna utsträckning i rum och tid: triati favnar var fos-surin I,13,108; hvör filgdi tar ta longa leid? 13,114; koma skamt til landa 61,27; vitt solin rennur 103,21. Äfvenledes, mot Isländskans språkbruk, såsom bestämning till adjektiv: har favn och feti sitt I,73,38; 76,31. Vidare: nakra tid I,8,60; niggju vetur 17,18; allan hennar aldur 64,57; alla hesa natt 122,29; strangir harrar skulu stokkut valda A. T. 49: 229,435. Ofta utmärkes blott handlingens inträffande under den angifna tiden: ein morgun Sjurður loypur a Grana bak I,8,56; tann sama dag 63,50; triggjar reisur 92,79 (Hammershaimbs påstående A. O. 54,301, att detta ord så brukas endast vid tvaer, jäfvas således af hans egen text); id fyrsta sinni II,79,63; annad sinni 100,54; hann laer ikki allan tid (i hela sitt lif) 134,39; dagin frammanundan A. T. 49,171; eina ferdina, 206; betri er

seint enn ongatid 295,379. Ofta uttryckas dessa förhållanden med prepositionerna a, i och um.

En absolut ackusativus förekommer i beskrifningar i stället för prepositionsuttryck: gryta kemur vid fjöríti hölum, bjalg (isl. belgr.) a baki A. T. 49: 308,b; matin i högru hond, so gangur hann S. L. 244. I II,76,22: Vundu teir upp sini silkisegl, gull vid vovin rand, torde man, då ordställningen är ganska fri, kunna tolka: vid gullvovin rand. Jf. skarlak voru (sc. teir) klaeddur 23,73. Lättare kan detta antagas med afseende på läsarten i A. T. 49: 62,10: gulli, då tolkningen blir: vid rand vovin gulli. Andra ställen kunna på annat sätt förklaras: eg siggi skip af havi koma, seglini gul og bla I,41,54; ta firradi hann sinum livi, fimtan favnar i hvört lopp 128,94. Så förekommer ackusativus i utropen godan dag II,54,4; eya meg 92,78. Vid vael teir A. T. 49: 309, f, der formen kan vara ackusativ, är väl ursprungligen ett "livi" att tänka till.

Dativen spelar i Färöiskan, såsom i alla de skandiska fornspråken, en stor rol och uppträder i två hufvudformer, den egentlige eller hänsynens dativ och den instrumentale. Under det att ackusativen uttrycker det omedelbara objektet eller handlingens komplement, betecknar dativen det föremål, hvartill handlingen syftar. Några exempel må anföras. Det heter i Uplandslagen V. 9: hanum eitt daxvaerki hialpae; sa varsaed sinne Ögl. B. 1,2; sina traedu Upl. L. V. 1: pr.; då Färingen säger styra skipinum, är att tänka till ett direkt objekt, styret, och på samma sätt vid personlig rektion; sedan brukas ordet i uttryck såsom styra ett land; molka neytunum, der spenarne få tänkas såsom handlingens omedelbara föremål; stundom ligger detta uttryckt i sjelfva verbet: jata ti, säga ja dertill. Ofta är det dock omöjligt att framställa en sådan förklaring, då

i många fall ordets ursprungliga betydelse är obekant, och då konstruktioner bildas efter analogi. Ett ords användning i ett fall föranleder dess bruk i ett liknande, hvaraf följdén kan blifva, att ord, hvilkas ursprungliga betydelser ligga långt från hvarandra, få samma konstruktion, under det att tvärtom ord med samma betydelse kunna styra olika kasus. Detta är ock orsaken, hvarför det stundom kan vara svårt att skilja den egentlige dativen från den instrumentale, som uttrycker medlet, hvarmed handlingen utföres.

Dativus commodi et incommodi är mycket vanlig: axla sar kapu bla I,4,9; sla börina Sigmundi 5,25; hon bad nevna sar svein Sjurð 6,34; vael skal rikum falla, not till 6,34; hon var sar a leikvöllum 6,37; ofta hava vaxid ungum rakka hvassar tenn i munni 7,46; til handa tar 17,12; sami er mar 17,14; eg eigi mar so vaena dottur 22,68; gangi tar vael 25,106; litid er mar um mjöðin 26,113; tad er tar betri 28,134; fatt verdi tar at vasi 28,135; kom henni mangt i huga 37,5; teim stendur liv i vanda 39,24; biggja henni salin 59,4; eg eri mar so troyttur 83,43; naestum borgin skalv 84,56; sadla mar Grana 92,5; vis mar folan aftur 96,52; sokti mar tann ring 102,10; kendi sar möði 118,47; byr sar i Holmgörðum 121,9; hvat skal mar harpæn undir mina hond 140 omqvædet; tikum er kyndur eldur II,6,43; honum — (sc. id) vil mar sökja tann heita eld 34,3; elska tar ekki annan 63,9; strykur sar um enni 65,35; bar badum saman 77,40; öllum var hann yvir von 96,8; loypid mar eftir honum 114,42; hvussu mundi tar verid vid? 137,69; klappan tin stendst ei barni 137,73 (i Isländskan betyder standask einum: stå sig mot; här är tanken: duger ej för, är för hård för); leidid mar hann inn 139,94; teir einki forma sar A. O.

46,358; drekka sar ominni 363; skemta sar A. T. 49: 92,11 (förkorta sc. tiden); eydnast (lyckas) 185; stuttleika sar 192; mongum brestur aetlan 273,23; sar er sidur a landi 296,385; molka neytunum 325; vaenta sar eitt F. 65; teir sova sar leingi L. 534,2. Denne dativ förekommer ock mycket ofta vid rörelseverben fara, ganga, rida (fljuga sar ut II,31,26; smoyga sar or A. T. 49,194 not.) i reflexiva uttryck. Så ock: eg skal mar af höllini ut I,37,6; vit skulum okkum i Hjalpreksgard 74,2. (Ofta användes ackusativus i dativens ställe, hvilket stundom sker i Isländskan och öfverallt är regel i Fornsvenskan, liksom vid suffigering af reflexivpronomen skilnad ej göres på dativ- och ackusativrektion t. ex. sveinarnir setast nidur I,7,40; Sjurdur gullid eignist 14,125. Då det vidare heter: er seg eigilig II,22,62; sar seg ut fra landi 117,71; hann os er sagdur deydur 152,32; gera teg skadan A. O. 46,352; runir siga meg igjögnnum minar fingrar 354; lat seg ekki siga F. 147 (säga sig); forda os flere ställen; likaledes vid andra dativ styrande verb och prepositioner; då okkun = okkum ofta i Faereyingasaga förekommer som ackusativ och osun åtminstone i frasen drepa osun 166 (millum osum sammastädes får väl ock så fattas, då denna preposition i Färöiskan alltid styr ackusativ eller genitiv. Dessutom följer "og Sigmund." Emellertid har millom i de norska dialekterna alltid dativ. Aasen pg. 209), synes skilnaden mellan dessa former af personliga pronomina vara på väg att utplånas).

Någon sträng skilnad mellan dessa konstruktioner och de fall, då till ett verb med ackusativ en dativ fogas, uttryckande det aflägsnare objektet, kan ej uppdragas. Sådana verb hafva äfven i Färöiskan följande grundbetydelser: säga (äfven tad sigi eg til tin I,5,18) utlofva, gifva,

förskaffa. Några ord må särskildt anföras. Legdi mar radini I,12,100; eykå einum sorg 17,13; tad hava mar nor-nur skapt 17,18; visa einum leid 24,87; tad tokti honum einki at gera 48,137; Gudrun vil honom sut 54,204; eg gifti teg traeli 63,47; mar var lagad 64,54; hon syndi honum klaedini 95,34; skera einum onnur klaedi 103,27; eg kjosi mar Hjalmar II,13,15; giftast manni A. T. 49: 88,1 (vid m. 182); kanna sár eitt 285,215; seta einum skak og mat 305,11; eg fekk tar silvurid F. 7; kungera 141; heita 141 (Isl. har saken i dat. instr.). Stundom fär akkusativ-objektet tänkas till: aetla sár med átföljande adverb t. ex. burtur, sudur; geva Sjurda a nasar I,125,60; lova mar a land A. T. 49: 83,56. (Ordet förekommer stundom i en egendomlig användning: eg lovi (prisar?) ikki togva kongar I,33,199; tu skalt tar ta jomfru lova 65,66; eg mann on-gari jomfru lova at leggja a min arm A. T. 46: 296,113, der Hammershaimb öfversätter: Jeg mon ingen Jomfru elske og legge paa min Arm. För tolkningen gifva löfte finnes dock intet hinder, och torde den vara den rigtiga. Dylika exempel har Molbech i sitt danska lexikon ur kämpavisorna, hvilka han förklarar: have Kiaerlighed til, komme i Elskovsforbindelse med: hannem lysted en jomfru at love; love du dig en jomfru vaen; jf. elska tar ikki annan i II, 63,9. Ordet skulle då förekomma i äldre Danska, Färöiska, Anglosachsiska och Engelska). I passivum kan dativen kvarstå t. ex. I,63,51, men öfvergår oftare än i Isländskan till nominativ t. ex. 79,62. Jf. bjargadur F. 147. Akkusativus förekommer vid bjoda I,75,17; 86,3 (konstruktionen beyd sár vid at eta A. T. 49,177; bjoda sár till ferdar F. 208; 241, motsvarande Isländskans bjodask, torde bero på en falsk analogi efter den vid verbet förekommande dativen. I L. 338,75 står: eg spirji tar heiti titt.

Hammershaimb har på motsvarande ställe teg, såsom ock annars förekommer i likhet med Isländskan. Förmodligen är det ett skriffel); elvum os ongan vanda I,61,20.

Den egentlige dativen, som måhända har sin ursprungligaste användning i uttryck, som betyda ett närmande till eller aflägsnande från, förekommer vidare vid en mängd verb af skiftande betydelser. Der utom dativen en ackusativ förekommer, skilja sig dessa konstruktioner från de; det föregående nämnda derigenom, att dativen här är huvudrektion. Vi anföra, såsom vanligt är, främst bland dessa de, hvilka, allmännast sagdt, uttrycka ett intresse för eller emot, således: älska, medgifva, upptaga väl, skydda m. fl. jemte deras motsatser. Svára einum och ti förekomma ofta, det senare omvexlande med till tess (a ordi 135,49); ti kan stundom, särskildt på grund af den lösa ordfogningen i visorna, förklaras såsom kausalt = ty; tu nóktast hvörjum manni I,17,12; brigda mar tad ikki sva 31,169; briga II,52,11; hann vildi ikki hoyra tad vera sar brigslad F. 100 (Isl. har saken i dat. instr.); unna einum vael I,33,203; hann unti sar ikki upp at lata 89,33; Sjurdur unti mar gull 102,14 (Isl. har vanligen einum eins); fatt kann feigum forda 39,30; tu kant honum litid forda 116,27 (ordets egentliga betydelse är aflägsna och dativen således instrumental. I förra exemplet blir tolkningen skydda, i det senare hindra. Densamma betydelsen finnes i tad skal eg tar forda 97,61, der dativen kan anses som en dativus incommodi, fast ackusativen bättre fattas såsom en innehålllets); forda ti (afvärja) A. T. 49: 293,342; fagnar brödrum sinum I,43,78 m. fl. st. (ack. II,66,51); spara ordum 47,123, der väl ock dativen kunde fattas instrumentalt (sin brand 49,142; fljotar hestar 111,72: var sko A. T. 46,281 omqvædet; fódina einum F. 65); mar unti (äl-

skade) Brinhild 50,161 m. fl. st. (ack. 17,17 och 18); kongur kvödur kalli blitt 71,8; giva akt ti 83,37; kallin saetadi brudrini 88,27; heilsa konginum, at — 91,59; honum A. T. 49,333; (Gudrun II,63,19; formen är nominativus, ty ordet böjes: Gudrunar, Gudrunu i dat. och ack. Hammershaimb har några dylika brister t. ex. I,41,52: eg kenni vael Gudrunu dottir mina, der dottir är nominativform); hon dugnadi Asmundi I,91,60; hann vildi honum meina 97,57; einum eitt L. 530,2; formeina tikum tad F. 63; lovadi gudi og sjalvum sar, at hann fekk einki mein I, 99,79 (annars ack. i Fornsvenskan dativ likaledes en gång: Södev. l. l. 20); eg havi ti ekki skoytt 94,22; 102,16 (um eitt S. L. 242); einki mann honum granda 107,24; hann firradi sinum livi 128,94 (eg. aflägsna och således här, fastän Isländskan ej har denna betydelse, rädda genom flykt); mangt mann honum talma 128,101; 137,71 (synes betyda hindra); letur skipum bugva II,22,65 (Isl. har såsom Färöiskan annars t. ex. 18,14 ack.); vilja einum ann 45,71; jatast einum 42,37; jata ti F. 6 (til eitt 25); einum eitt 122; hjalpa II,52,10; rosa sinum alvi 75,18 (egentligen instrumental; af hesum verki I,91,62); banna tröllum II,135,46 (bannadur veri Trandur A. T. 49: 81,24); blota tröllum 135,47; faid mar prest at skripta mar 143,129; skjörbug skal ekki saka tar A. O. 46,354 (annars ack.); kenna einum listir (lära) A. T. 49: 85,83; firgera einum eitt 91,38; bjarga livinum 177; haettadi sar ekki at fara oman 179 (kunde ock fattas instrumentalt); hann royndi ugga teimun 182 (synes betyda: ställa till freds; isländskans ugga med dat. betyder vara rädd om; ugga ein = trösta 333); eftirlíka 184 (ge efter för); Gud nadi honum 281,155 (Jesus nadi meg 339); tad er ringt, id ekki livir meira, enn Island livir Faeroyjum 289,274: maturin gag-

nadist henni 325; löna einum eitt aftur 331; illska brekar tar (sjukdom hindrar) 332; huna och hunast (Isl. hugna(st) hvat honum hunadist F. 25; 113 (menn munu ekki hunast skerdan lut 160); böta einum firi eitt 33 (Isl. einum eitt); takka einum firi eitt 37 (Isl. dat. och ack. takkadur veri min fadir A. T. 49: 64,23); hysa folki 42; muna Svenskum tad aftur 79; teir ansa (ge akt på, vakta) skipinum, 106; baska (skada) 165; hann eirdi monnunum 228. (Endast med ackusativus förekomma: böta kann hann eingin I,29,145; teir vardu kongins fjöll I,1,4; fjona (hata) i likhet med Isländskan II,140,103; teir höttu hann vid, at A. T. 49,181; forsvara 273,19; öfunda 325). — Hit höra ock verb med betydelserna tro, tjena: ti vil eg einki trugva I,32,186 (tad 46,114); trugva mar tad II,5,28; trug ekki fjandanum, ta hann drekkur vatn A. T. 49: 301,467; filgja har dativus öfverallt (os I,67,93); eingin kann tveimur harrum at tana A. T. 49: 301,476; hann segdist ekki troysta sar at fara vid 332 (a teg I,53,185). Jf. tu drystade teg a brynju tina 68,52. (Lyda eins ord II,82,b; ein at F. 132; atlyda ein 137.) Äfvenledes: ekki meira, enn sumar likist vetri I,28,134; teir liktust ödrum folki A. T. 49: 192 (jafna mann moti manni F. 17; Isl. manni vid mann). — I dativus står ock den, man styr, bjuder, hänvisar, råder: stedga tini ferd, I,22,68; hesti II,114,44; Gunnar mann so ordum styra; I,39,25; mar 93,14; knörri II,132,17; eingin ertir teim I,45,99; skunda sini ferd 62,39; sar på många ställen; (bjöda har ack. i 66,81: byður sin rakka filgja); vis minum fola heim 103,31; einum fra sar F. 254 (ack. I,97, 56); fatt man teimur bella I,108,37; rada sar (bestämna öfver sig) II,13,14; (gifva råd) A. T. 49,331; stilla teimur II,113, not. 4; hann nendi ekki sar at taka A. T. 49,177; lögmadrur stevnrir Ormi 179; einari mongd saman F. 188 (fol-

kid saman I,135,53; ting saman F. 61; eggja F. 74 m. fl. st. (eggja, egna, erta illt skap A. T. 49: 284,199); hatta sar til eitt (inrätta sig) 100. (Ackusativ styra: valda t. ex. I,47,126; luka (sluta) 136,58; treytir minar 140,2; allar skattir II,104,112; lysa (bekantgöra) stuldur og ran II,67,62, hvilka två verb äfven föras till dativus instrumenti). — Redan är nämndt, att hit höra verb med betydelsen möta m. fl. För möta behöfs ej citat. Hann mundi dvörginum stevna I,89,35 (hvar hevur tu stevnt hann II, 151,18); gott skal slikum gegna II,67,60; naerkast Patri (af Patur, Peter) A. T. 49,178 m. fl. st. na ringinum F. 103 m. fl. st. (meg I,26,119; a II,56,24; at 116,59); bregdast vinum (svika, eg. vända sig från) 145. Hit hör äfven hvat skal saeta slikum, at II,152,33, hvilket betyder uppgå till eller mot = hvad skall sådant betyda, i hvilken användning äfven gegna förekommer. — Egentlig dativ förekommer ock vid några opersonliga verb (se ack. vid dylika), af hvilka några äfven användas personligt: hugur bilar tar ei I,9,68; leidist mar 51,169 fl. st.; tikkja och tikkjast användas personligt med personen eller saken som subjekt och vid rektion står personen i dativus, saken i ackusativus: hon tikir i ti tattur 56,221, der tattur tyckes stå i nominativ för att rimma med aftur, i likhet med hvad Hammershaimb påstår vara förhållandet i 62,32: eg stjalist ei a tar i st. f. a teg (så skrifver han ock t. ex. ny' för nyjar II,34,8; sein för seinur 37,39; men 143,130 rimma fridan och liv, och på många ställen tages ej så noga med rimmets); henni tokti ei i ti tattur 85,57; hann öllum tikir um 117,37; teim toktist betst at tuga 110,60; tad tikir tinum vinum vera miklan mun II,101,67; kraka tikist best um unga sin A. T. 49: 286,232; ongum tikir sitt ovmikid 296,393; hvat tikist hann verdan F. 11; okkum skal

tikkjast teir vael skipadar 100; tikum tikir meg bera meg so at 180; honum tikti tan besta vera Leiv sjalvan 219; lika och likjast ofta t. ex. I,63,47: lat tar ikki illa lika, to at —; 93,17; hann mundi tar likast; ikki fattadist Ismali brudarmannin ein 78,50; att saken står i ackusativ synes af v. 51: ikki fattadist Svanhildu brudarkonur prudar; longdist mar 99,84; tar turvdi fleira 116,28 (om fleira se Fritzners gammalnorska Ordbok); tad sömir öllum II,62,5; vael sömir henni klaedi 66,52; (teg 67,54); tar skal batna A. O. 46,352; tad batar ongum, at — A. T. 49: 93,21 m. fl. st. (opersonligt med ackusativ: hann batti einki at vilja — F. 119); ta tarvast mannum at vera skjotur 205 (märk nominativen!); honum kravdi til stuku triggjar stikkur af vadmali 331.

Dativens instrumentala betydelse går öfver i den modala och kausala. Ofta uttryckes förhållandet med preposition, isynnerhet vid. Den modala och kausala dativen hafva ofta af: af sonnum eg sigi tad I,5,18; stod eitt strid af meini 7,38; teir rida fast af vreidi 89,32; maela af öllum godum 123,36; knytur nevan af alvi 125,60. Begreppet medel fattas mycket vidsträckt, så att det, som vi uppfatta såsom handlingens omedelbara föremål, så betraktas. I synnerhet äro rörelseverben att märka: brigda står mycket ofta med svördi, brandi (ack. I,31,180; i liti A. T. 46: 291,73); venda sinum hesti I,22,73 (hugin L. 168, 104); sini skutu II,56,29; sar 87,22; herdum saman 112, 22; baki til A. T. 49,179; laesa lasum I,40,34; kasta akkerum 43,71 (akkar II,56,32; seg nidur F. 103); barndomi (lägga bort barnslighet; truna F. 158) A. T. 49: 274,38; skildri og svördi i loft F. 129; skjota bordum (bort, undan) I,46,106; sinum skipi II,55,15; örvum 153,37; spjoti F. 266; (skeyt sina stong i jörd I,97,58); leggja bardögum

skamt fra I,49,148 (ack. 4,6); lifta durunum 64,57; varpa groti 98,66 (ack. 117,42); skifta höggum 98,71; bunadi L. 156,73; formonnum II,132 not. 3 (i texten står ack.; odal sitt I,94,28); bera upp ordum I,101,4 (kvödu sina 75,10); lofta hvörji sipu (afböja) 107,19; streingja bönarordum hagar 132,13; beita brandi II,17,2 (hundin effir ein A. T. 49,178): dryptu hövdi 22,58; skaka brandi 79,56 (ack. 82,93); sleppa einum A. T. 49,183 m. fl. st.; Geiti helt konginum halva ökt (= 3 timmar) i kavi II,153,42; sini ferd fram 158,94; hövðinum uppi 272,7; sökini fram 336; forliki F. 118; helt bui sinum (behöll) 178; einum fra einum 229; tad = sitt löfte A. T. 49,190; (tru sina F. 158; vid truna sammastädes); stoyta sar oman A. T. 49,192; alltid baegir illum barni okkurt 284,205 (egentliga betydelsen är: tränga át sidan, här: gå någon emot); skjött er oföddum at baesa (instänga i bäs) 294,350; rista sinum nevi 311,2; koma teimun til sams F. 91; kvika sar undan 119; snugva öllum til ratta tru 141; savna gulli saman L. 492,27 (seydin saman A. T. 49,335; samla lidid II,113,30). Af verb, som betyda förgöra, finnas med dativ bana lidi A. T. 49: 66,32; forkoma Sigmundi F. 182. (Ackusativ styra: lata liv I,36,235; (h)lada i skipin virtin og so vin 41,46; skugva drekan oman 41,47; tyna livid II,44,66; oyda örvar sinar 90,60; (h) rinda hans klaedi at strondum 86,17; tu hevir spillt titt ljosa hold A. T. 46: 292,81 raena seyð fra einum A. T. 49,177). — En egentlig instrumental eller modal betydelse finnes i följande uttryck; merkismadur ordum talar I,22,72; hondunum hon i hans teymar rann 27,131; lat so ordum fara 36,228 (sini ord A. T. 49: 64,22); Gunnar steig firstur sinum fotum a land 43,72; er i samma fras 123,34; komst fotum a 46,107; lat so ordum vikja 50,160 (veik vid hesum örindi til men F. 206); eg sigi

tar ordum 54,201; Ragnar irkir ordum a 66,83; Grani
brast hovum 78,44; kappin ordum tagdi 83,41; birja so
ordum 102,13; greina so ordum 107,31; segl gulli vovin
II,48,7; eiga saman ordum 124,41; glöa eygum 125,54;
kenna beiskum brondum (af eller på) 136,60; viligum hesti
skal madur makliga rida A. T. 19: 304,522 m. fl. st.; loyna
ti F. 199 (annars ack.): Egendomligt står A. O. 46,350:
eg taki minar hendur a jördina.

Den beslätgade kausala dativen förekommer ofta af de
adverbielt brukade pronomina ti och hvi. Så finnes ti at,
omvexlande med firi ti (ensamt firi I,121,11: firi tu spottar
meg, tu skalt a bali brenna). I A. T. 49: 281,153 står:
leingi skal godum kannast, hvilket Hammershaimb öfver-
sätter med: laenge skal den gode mindes. Visserligen
kan, såvidt Molbechs lexikon gifver vid handen, det danska
”mindes” ej, såsom någon gång sker med vårt minnas, an-
vändas i passiv betydelse, men att här antaga ett operson-
ligt passivt uttryck stöter på flere såväl syntaktiska som
lexikaliska svårigheter. Kanske står här dativen i stället
för isländskans kannast vid, då öfversättningen blir: man
skall länge minnas den gode.

Vid framställningen af dativus commodi anfördes nå-
gra exempel, der dativen står vid substantiv, alltid utan
artikel, och i de flesta fall kan man likasåväl hänföra da-
tiven till hela uttrycket, som låta den bestämmas af sub-
stantivet. Skilnaden mellan dativ och possessiv genitiv är,
att dativen starkare uttrycker hänsynen till personen. Äf-
ven prepositionsuttryck förekomma t. ex. hjartad a tar I,
11,87. Hon dregur hann fra londum sar till sorgar tid
20,46; hann honum a herdar neig (lutade sig, hvilade)
35,224; tu vilt mar liv i vanda 68,1; tu hevir gividd teg
tröllum i völd 85,57; for honum i knæ II,68,69; falla

einum til kniggja 68,70; faum kanst tu hov 137,73; riva har af hövdi tar A. T. 49: 87,11.

Af adjektiva med dativ förekomma följande: diggur (pålitlig) I,5,20; likari var tar (tillbörligare) 7,40; i vanlig betydelse 18,26 m. fl. st. atökkur (Toru) 65,74; sjonligur 88,25; tekkur II,68,70; truur 101,73; hollur 154,57; mildur og mjöllur A. O. 46: 356; javngod A. T. 46: 290, 69 (javn vid hann F. 15; setta eitt javnt moti ödrum 19); oblidur A. T. 49,207 (blidur imot einum A. T. 46: 291,75); leidur 276,79; hvör er sinum knuti kunnigastur (Fritzner anför ordet endast i betydelse: känd för något, at einu). Äfven eydit er mar F. 247 föres hit, då intet motsvarande verb finnes, likaså adverbena naer, naest t. ex. sit vininum naer, men sit ekki af hans laer A. T. 49: 304,518; öllum ovart F. 144. Preposition träder ofta i stället t. ex. reidur vid ein A. O. 46,358; vanur vid eitt A. T. 49: 92,2; fegin ivir eitt 174; grummur a ein F. 106; hollur, umhugsin og kaerligur mot sinum vinum, grummur og svika-fullur mot sinum ovinum 138.

Den hänsynens dativ, som Isländskan använder vid hvad, tyckes här ej förekomma. Det heter F. 169: Sigmundur spurdi, hvad menn tad mundu vera. A. T. 49: 89,18 och 22: hvad var tad firi litil kind? hvad var tad firi vögga fin? Att nominativen här användes, beror derpå, att kind och vögga äro de egentliga subjekten. Annat är förhållandet i 310,g: hvad firi mann er Offur?, der den formela sidan af saken gjort sig gällande, och prepositionen styr predikatsfyllnaden.

Af den egentlige dativens allmänna betydelse af syftning till något framgår dess användning i tidsuttryck för att beteckna tidpunkten, intill hvilken något sker, hvarur härleder sig dess betydelse af tiden, när något sker. På

den förra har literaturen ett exempel: skamri stund hann i rikinum var I,11,92; jf. vårt till en kort tid; på den senare: einu sinni A. O. 46,360, der den gamla formen i dativus neutrum förekommer (annars ack. eller F. 246 a einum sinni).

Dativus proportionalis användes endast af ti: A. T. 49,177; 193 m. fl. st. Deremot: ein mun laegri I,138,80; nákrar dagar seinni A. T. 49,177; tvey ar yngri F. 47; litla lötu eftir 211. — I stället för enn och nominativ står dativ i II,150,2: fjöllum haerri; A. T. 46: 299,137: tak tu ikki mannminkan af minni manni tar.

Isländskans bruk af dativen för att beteckna den sida eller del, den egenskap hos något, med hänseende till hvilken predikatet utsäges, förekommer ej. I dess ställe användes preposition: ungur af aldri I,25,102; af öllum mæ-tari 63,48; af ongum illur 103,26; stort af vöxtri A. O. 46,362; (jf. danskans uttryck: stærk af Helbred, smuk af Ansigt o. d.); vaenur i vöxtri A. T. 49: 84, 63; seinur a fotum 197; dimmoreyður at liti 201.

Såsom adverb begagnas några dativer, en användning, der Färöiskan stundom går längre än Isländskan: berja storum (slå hårdt) I,7,40; stundum 98,66 (stundin F. 46); meg mann rattum minna 106,13 (Lyngbye läser 481,1 i samma vers: rat um, en läsart, som med afseende på adverbet öfverensstämmer med Isländskan, men erbjuder den svårigheten, att hvarken Isländskan eller Färöiskan konstruera verbet med um. Jf. dock vårt påminna om; Völuspa 1: fornspjöll, þau er fremst um man); nyju 134,38 (Isl. á eller af nýju); forðum II,23,77 (i forðum A. O. 46,361); maela blidum 62,8; oftum 121,13, der ett adverb, som ock brukas, "ofta", försetts med dativändelse; naestum A. T. 49:80,14; naerum 180; löngu 197 (men firi kortum F. 35); tidum F. 5. (Adverbiela bildningar, uttryckande

stället hvarest, äro: sinuminni A. T. 49,197; ölluminni 330; baduminni F. 81; teirriminni 165 (märk pronominets femininform!); vinstruminni 239. Jf. härmed Isländskans uttryck(?): öllum megin, öllum megum, hinum vinstra megin m. fl. Faereyinga saga har äfven några andra lokala adverb, som härleda sig ur ackusativen eller genitiven: ganga annastäni burtur 141 (annanstad burt rida I,25,100); ajnstäni millum oyjanna 163; onkustäni 182; annastäni 205; så har ock Fornsvenskan omvexlande: annarstad, annarstads, annanstad).

Om genitiven är redan anmärkt, att dess ändelse i vissa fall bortkastas. Hammershaimb anmärker A. O. 54 pg. 315), att man i Thorshavn stundom sätter ackusativform af ett substantiv, som styres af ett annat. I den Schröterska öfversättningen af Faereyninga saga förekomma en del exempel, af hvilka vi anföra: a fund tan största ovin mins (!) 92; dýdi Sigmund son okkara 255. Så sker ock stundom, då två substantiv styras af preposition: millum (hvilket äfven styr ackusativus, till och med mot Hammershaimbs uppgift l. l. pg. 316 vid pronomina t. ex. millum han og Tronda F. 151 m. fl. st.) min og Torolf 201; A. T. 49,178 står millum sin og Orms. Uttrycken triggja mens bani, tvajr mens bani F. 32 tyckas antyda, att de gamla genitivformerna äro på väg att aldeles försvinna ur det dagliga talet).

Det genitiven styrande ordet underförstås mot Isländskans språkbruk i följande uttryck: Grimhild, Juka I,78, 51 (jf. Lund 56,4); Gudrun, Juka 78,52, der på förra stället, hustru, på det senare dotter är att tänka till; mar var illi i von fra honum F. 91.

Sjurdar navn I,5,17 ger oss ett exempel på en epexegetisk genitiv. — Den objektiva förekommer i uttrycken:

hon vaentar a tin leik 20,53; stunda a mitt mal 24,92; tad vann eg i tinum stridi 30,165; hugurin var mar vendur fra hesum astum tinum 31,175; higgja min (tanke, uppmærksamhet på mig) 101,5; hann reid a harra sins fund 105,6; vonir figgja II,85,4; bötur tess 134,35. Ofta utbytes såväl den objektiva som possessiva genitiven mot prepositionsuttryck: min vinmadur vid mar I,12,100; fadir at tar 67,89; indi til hans 75,13; hevndir eftir einum 134,36 (hevnd harfiri F. 79); astir vid Gudrun II,62,3; bötur eftir ein 90,65; hövdid af Blamanni A. T. 46: 294,94; bönarord til eins A. T. 49,326; von till tess F. 136; a ti 208; eidur a tad 192. — Genitivus generis är temligen sällsynt: herur manna I,7,39; valdra manna lid 88,20; så ock mans vid räkneord t. ex. tolv mans voru vid honum F. 58; i II,133,30 står predikatet i singularis: tryhundrad mans doydi; (mongd af vapnum F. 77; hopur af folki 119; appositivt står tunna breyd II,142,122). — Genitivus partitivus omvexlar med prepositions- och appositiva uttryck: onnur teirra I,30,159; mestur manna 107,27; sidla dags 58,254; hvört teirra A. O. 46,361; men I,77,32 ein af teim; sidla a kvöldi 62,41; um aftanin 108,42; seint til dags 101,2; vidare: tar skulud eingir af minum monnum Einari hetta um kenna I,78,46; undir hans hvörji hond 100,61; Patur hat ein hans granni A. T. 49,177; tveir bröðurnir 337; teir hövdu favir einir vapn F. 228. — En kvalitet utmärka följande genitiver: sorgar tid I,4,10; tad er sveins barn 5,17; skarlaks stakkur 66,86; teknar ring 102,10; miskunnar tidir II,54,1; övundar kona A. T. 49: 315,14; hin vanlukku Bjarngrimur F. 239. Hit föres ock enligt Lund 60,5 uttrycket: eg skal taena Olavi livs og allan aldur II,81,80. Af ofvan uppräknade uttryck förekomma några på andra ställen sammanskrifna till ett ord,

liksom fallet är t. ex. med afrekskappi II,116,67; trigdareidur A. T. 49,177; spotsord F. 196. På sådant sätt har ock allskyns II,96,8 öfvergått till adjektivum: vid allskyns mekt og prydi.

Af adjektiva med genitivus äro endast två kvar: er eydit tar tess II,134,36; eingis verdt F. 137, hvilket ord annars tager ackusativ. I sammansättningar förekomma några andra, der antingen adjektivet i egentlig mening styr genitiven, eller ock förbindelsen är lösare, så att genitiven uttrycker det, hvori egenskapen visar sig, hvilket här är att fatta vidsträcktare, än exemplen i Lunds regel 64e angifva: vitnisför I,76,31; handafimur A. T. 49: 198; eygnahagur 308; lidagodur F. 106; kraftaminstur 185; ferdabugvin 190; vapnaleys 226. För det mesta träder preposition i stället, såsom äfven i isländska prosan är fallet med flere af de adjektiv, som Lund anför t. ex. full af svi-kum I,25,105; vid ringar II,36,32; fusur til ferdar I,118, 52; frott er hövur af fullum maga A. T. 49:279,124 (i betydelse af glad); fimur i leikum F. 15; könur um alla (!) kinstir 46; sakur i hesum verki 183. I I,20,51 står: mangt var hann vis (A. T. 49: 304,526: um mangt); derest ej den neutrala formen hindrade, vore man frestad att antaga en sammansättning i likhet med Isländskans margviss, mångkunnig. Adjektivet varur konstrueras liksom vårt varse, hvilket i begynnelsen styrde genitivus (Rydqv. Sv. Spr. L. II,426): hann verdur tad varur F. 147. Gamal har stundom genitiv: tiggju ara gamal F. 38 m. fl. st. (arsgomul A. T. 49,324), men triati ar gamal II,47,2; (Sigmundur var fimtan ar F. 47) m. fl. st.

Verb styra i Färöiskan genitivus nästan endast, då ett pronomen, oftast min, tin och sin, är objekt, men äfven då användes ofta ackusativ eller preposition: vitja I,4,10 m. fl.

st. hansara F. 39; (hann A. O. 46,361); njota 28,102 (fadr
sins F. 68; hana A. T. 49: 309, f.; fai eg notid boganum
II,51,5, der verbet i betydelsen bruka har samma konstruk-
tion, som nytia någon gång i Fornsvenskan); bidja 38,10;
hevna 54,207 (teirra L. 556,10; meg rimmade på seg II,
97,28; hevnast a ein A. T. 49,331); gjalda hans (umgälla
för) 86 omqvädet; vaenta 96,45 (meg 96,44; sar eitt A.
T. 49: 86,86); stunda tess 103,24 mot Isländskans bruk;
(a eitt 24,92); hoyrt havi eg gitid tess II,3,2 m. fl. st.;
(gita gatuna 30,9; eg giti mar hetta til F. 199), bida 9,
70; hann skortar ei figgja II,97,27; teim F. 88 m. fl. st.
(til gods og landa at gaeta II,17,4, der man kan föra "til"
antingen till substantiven eller till infinitiven; g. lond A.
T. 49: 61,6). Ackusativ styra: sakna meg I,9,61; fraetta
21,54 (til tess 76,24; um eitt F. 39); girnast tann, id on-
nur eigir, tad mann lukkast valla 28,139; minnast ta tid
34,205 (a eitt 44,87; til L. 182,133); vara svik af einum
36,228; goyma geitir 66,87 (at smalu og geit 122,22);
liggja mar hest 103,29; leita havnir 122,22 (sar eftir
konu A. T. 49,324; til eins F. 24); missa liv og dreingir
II,157,88; bugva seg til ferdar F. 68; freista vopin sini
73; krevja bötir af einum 158.

Kasta vi nu en blick tillbaka, finna vi, att, om ock
Färöiskan från en mera syntetisk karakter gått framåt i
analytisk riktning, den dock har kvar det mesta af sin
fortida utstyrsel. Väl betecknas förhållandena oftare än
i Isländskan med preposition, väl har ackusativen gjort be-
tydliga inkräktningar från genitiven och äfven från dati-

ven, som ock gjort några ströftåg in på ackusativens gamla område, men dativen har qvar sin för de skandinaviska fornspråken så egendomliga instrumentala betydelse. De norska såväl som de svenska och danska dialekterna hafva till det mesta förlorat de gamla formerna, endast i Nyländskan och, såvidt dess literatur är vittnesgill, i Färöiskan lefva de ännu ett i allmänhet taget friskt lif. Och dessa forntidsminnen hafva Färingarne bevarat, fastän ända från midten af sextonde århundradet Danskän varit deras skriftspråk, och fastän alltsedan denna tid från den lärda skolan i Thorshavn en inflytelse utgått, som hotar att i en framtid förvandla Färöiskan till en dansk dialekt.

Theses.

I.

Si id recte nostrae aetatis paedagogi praecipiant, ut in latinis literis discendis res et sententias non minus quam figuras verborum eorumque inter se nexus pueri teneant, nonnihil mutanda esse videtur via et ratio, quae iniri solita est. Quod institutionis propositum ut perficiatur, necesse erit summa diligentia ea ad legendum eligere, quae studia discentium allicere possint, necesse erit animis eorum et oculis narrando et imaginibus vitam Romanorum et domesticam et publicam ita proponere, ut homines tamquam viventes sibi videre videantur, necesse erit historiae et geographiae studio aliquantum tribuere. Neque vero grammaticam, rem omnium unam ad ingenia puerorum acuenda aptissimam et efficacissimam, negligere licet. Huic igitur consilio convenienter, ut discant diligenter legere lectaque memoria tenere, haud minime conducet, si penso exacto magister inde examinandi ansam quaeret, ut discipuli assuefiant, quae suethice interrogati sint, latine reddere.

II.

Viva oratio eo ipso, quod vivit, non solum excusationem invenit, verum etiam suo et pleno quodam jure agit, quum nimis angustos saepe grammaticorum limites interdum transsilire audet, mensque humana, quemadmodum

saepissime omnino leges sequitur, quas sibi ipsa dedit, quaeque ex ipsa proficiscuntur, ita liberam se sentiens interdum fines illos transgreditur legesque libere datas libere quodam motu perrumpit; quamobrem numquam fortasse fiet, ut doctrinam suam tam justis regulis et absolutis concludant rei grammaticae scriptores, ut ipsi usui, si non omnium, at bonorum et optimorum scriptorum semper respondeant.

III.

Genera conjunctivi, quae absolute usurpantur, non tam arte et ratione disposita esse videntur, quam ex usu quodam et consuetudine rei grammaticae scriptorum profecta. Conjunctivi optativus, hortativus, jussivus eo inter se cohaerent, quod iis voluntas exprimitur. Cui generi concessivum, quod appellari solet, proximum est, quo aliquid sumitur sive fingitur. Tertium genus efficit hypotheticus, quartum potentialis, ab illo ea re discrepans, quod hypothesis verbis non expressa est. Dubitativus autem, sive deliberativus, si vim ejus iis finibus circumscribimus, quibus Ehrnbergius noster, ad primum genus referendus est, quum voluntas alicujus significetur. Neque credo suum nomen ei ob aliam causam tributum esse, quam quod saepe in iis interrogationibus occurrit, quae ad negandum vel ad dubitationem indicandam pertineant.

IV.

Locus ille Aeneidis I,445: "Effodere loco signum, quod regia Juno Monstrarat, caput aeris equi: sic nam fore bello Egregiam et facilem victu per saecula gentem" — ut

est explicatu difficilis, ita eum diversis modis docti viri interpretati sunt. Facile mihi persuasi eorum sententiam rejiciendam esse, "qui victu" pro supino aut verbi vivendi aut vincendi accipiunt. Nam praeterquam quod, si hoc statuitur, moleste et languide haec adduntur, utraque sententia eo laborat, quod non potest facilis victu, si Madvigio, aliis grammaticis fidem habemus, ad tale subjectum referri. Ceteris placet in "victu" ablativum limitationis agnoscere. Quorum in numero Weidner est, qui hanc invenit interpretationem: "Dieses Zeichen deutet darauf hin, dass hier ein kriegesmuthiges und (durch den Reichthum des Bodens) cultivirtes oder gebildetes Volk hervorgehen werde." Cui sententiae praesidio ess vult locum Aeneidis VIII,318, unde efficiatur "asper victu" et "facilis victu" pro contrariis accipienda esse neque vero hic tam facilia et operosa quam elegantem vitae cultum et vitam agrestem horridamque inter se opponi. Illam autem esse in ubere solo positam, cujus rei significatio insit in aspectu capitis equini. Quae num recte disputentur, jure in dubitationem vocari posse videntur. Illa enim morum incultorum significatio, quam illi Aeneidis loco W. tribuit, in tota sententiarum comprehensione posita est, neque eo adducor, ut credam "facilis victu" sic positum, ut nihil addatur, in talem significationem abire posse. Ladewigus autem facilem victu pro ablativo qualitatem significante positum esse censet, ut ad praecedens "egregiam bello" respondeat. Et recte hoc statuit, opinor, ut sententia sit: gens, quae facile victum sibi parat, quae "dives opum" est (I,14). Confirmari videtur haec interpretatio verbis Horatio "minor genibus" Epist. I,12,28 et versu Lucretii I,92 "summissa genibus."

V.

Hor. Epist. I,15,10: "Mutandus locus est et deversoria nota Præterendus equus. "Quo tendis? non mihi Cumas Est iter aut Baias", læva stomachosus habena Dicet eques, sed equi frenato est auris in ore."

Hunc locum, variis interpretum commentis et argutiis vexatum, alii aliter acceperunt. Et fuerunt, qui eum nobis non incorruptum esse traditum quum statuerent, conjectura sanandum esse censerent. In quo numero est Horkelius. Is quod "sed" in versu 13 haud facile esset ad explicandum, pro eo, quod est "sed equi", hoc: "ut equis "contextui verborum inseruit. Quod ab eo propositum recipere ideo jure dubites, quod pronuntiandum nobis foret "equēs." Productiones autem brevium in consonas exeuntium ultimarum syllabarum in caesuris legitimis quum nisi sexies in hexametris, quinquies in melicis numeris non adhibuisse Horatium testetur Lucianus Mueller (in Prolegomenis Horatianae editionis pg. LXIV); tum in caesura trithemimeri nunquam nisi in melicis. Jam vero ubicumque corripuissent extremas quasque syllabas, posteriores priorum poetarum exemplis nisos esse neque alias produxisse, quam quas apud priores, quum genuina vigerent quantitate, productas invenissent, auctores sunt Ritschelius (in prologo Trinummi pg. CLXV) et Fleckeisenus (Nov. Ann. XLI pg. 17) et Buecheler (Lat. Declination, L. Teubner 1866 pg. 9, saepius). Exempla autem ab illis, a Corssenio, ab aliis congesta si inspexeris, invenies in verborum personis haud pauca, in nominativo singulari substantivorum rarissime, apud Horatium ne semel quidem admissa. Quocirca hoc "eques, ut" repudiandum videtur, praesertim quum scholiastae jam habeant "eques, sed."

Diversam viam inierunt Lehrsius, v. cl., qui in editione sua (L. Vogel 1869 pg. CLXXVIII) haec: "sed equis" e. qu. s. tam insulse, tam crasse dicta putat, ut Horatii esse non possint, et Otto Ribbeckius, quum "sed" illud explicari posse negat (Des Q. Horatius Fl. Epistolae Berol. 1869 pg. 152: "sinnlos ist auch v. 13 sed nach equus") et Gruppeus spurium esse hunc locum et ex interpolatione profectum existimans (Aeacus Berol. 1872 pg. 304). Sed hac ratione praecidi magis nodum quam solvi quis non videt? Reliqui vero editores dum nihil mutant, nihil detrahunt, alii aliter hunc locum explanare conati vel parum intellexisse sententiam vel videntur in medio reliquisse.

Nam quum in Cruquiana editione (Lugd. Bat. 1709) scriptum esset sic: "sed equi fren. h. e. quid stomacharis verbis in equum et irasceris, quando non ignoras habena, non verbis agendum equum?" — posteriores interpretes pluri, ut Düntzer, Smithius, Orellius, Kochius, Ritter, Krueger eadem prementes vestigia Horatium et laevam habenam adducentem et illa: "Non est mihi Cumas iter" etc. loquentem faciunt. At quomodo his: "laeva dicet habena" hanc sententiam: non solum habenam adduxisse, sed etiam ea locutum esse Horatium, quomodo haec illis subjicere potuerint, quae neque cum usu et indole latini sermonis convenient et ab Horatii nativo et facili candore valde abhorreant, mirum sane est. Scilicet a contorta illa interpretatione profecti, dum proxima, quae sunt: "sed equi frenato est auris in ore," vertere student, in diversas et sibi repugnantes sententias abierunt. Ut Kochius: "so wird der Ritter sprechen, allein das Pferd hört nicht, denn" u. s. v. et Ritter: "non verba stomachantis faciunt, ut equus ad laevam eat, *sed* frenum eo adductum", et Krueger: "so wird er sprechen, allein das Pferd hört nicht auf Worte

darum muss der Reiter, indem er so spricht, zugleich den Zügel gebrauchen," Strodtmannus: "Wo trachtest du hin? spricht zornauffahrend der Reiter Links mit dem Zaum; doch dem Rosz ist das Ohr im gezügeltem Maule," ceteri inde a Cruquio. At contra Düntzer: "so spreche ich, indem ich zugleich das Pferd ziehe; *diess aber hört*, vernimmt es in seinem Maule." Necessitate "sed" interpretandi, opinor, ad haec omnia redacti sunt. Quanto magis poetice et verbis ipsis Horatii convenienter commentator ille Cruquianus: "*laeva stom.* Ordo est, eques stomachosus laeva habena dicet equo suo: quo tendis? — nam equus cum frenatus est, in ore aureis habere dicitur et frenis admonendus est, non verbis." Eodem fere modo Dillenburger. Sed quid illo q. e. "sed" facias, obscure significavit magis, excusationem habere dicens, quam explanavit. Item nostri sic vertunt, Adlerbethius: — så talar den vrede Ryttaren med venstra tygeln. En häst har örat i munnen," et Ekius: — vred ryttaren talar med venster Tygel så der; men i betslad mun har hästen sitt öra." Ille tamen "sed" in v. 13 suethice non expressit, hujus interpretatio rem non expedit, ut appareat, quae sit sententiae compages.

Quae omnia etsi legenti vix satisfaciunt, tamen, antequam ut Horatio indigna haec verba abjiciamus, experendum est, si non solum contextus verborum, sed etiam consuetudo linguae ea patiatur.

Atque equitantem se via Campana facit Horatius, et, quum equum Cumas et Bajas ire assuetum sinistrorsum Veliam vel Salernum flectat (vv. 11,12), aegre moroseque ("stomachosum" v. 12) necessitati parentem. Et quoniam, ut lenis et remissus animus verborum copiae indulget, sic iracundiae, molestiae, impatientiae breve, contractum, incitatum quoddam genus est proprium (Cic. de Orat. III §

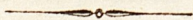
217 sqq.), eques ille verba fundere aspernatus, tantummodo adducta vehementer habena mentem et consilium aperit. Quamobrem illa: "laeva stomachosus habena dicet eques" sic sunt accipienda: "laeva *ipsa* sive *sola* habena dicet stomachosus eques." Frequenter vero fit, ut cum graviore quodam pondere ab Horatio positis verbis, si plenius sis expressurus, addendum sit "ipsum" vel "solum." Ut Hor. Ep. I,6,30: virtutem verba putas et lucum ligna (i. e. si in nostrum sermonem converteris: dygden anser du vara blotta ord och tempellunden endast ved); ib. 4,6: non tu corpus eras sine pectore; ib. II,11,25: nam ratio et prudentia (beräkning och insigt allena) curas, non locus late maris arbiter aufert; II,1,12: comperit invidiam supremo fine domari (först på det yttersta); ib. v. 115: Abrotonum aegro non audet nisi qui didicit dare, quod medicorum est, promittunt medici, tractant fabrilia fabri (endast läkare, endast handverkare), scribimus indocti doctique poemata passim; ib. v. 162: serus enim Graecis admovit acumina chartis et post punica bella quietus quaerere coepit (först efter pun. krigen).

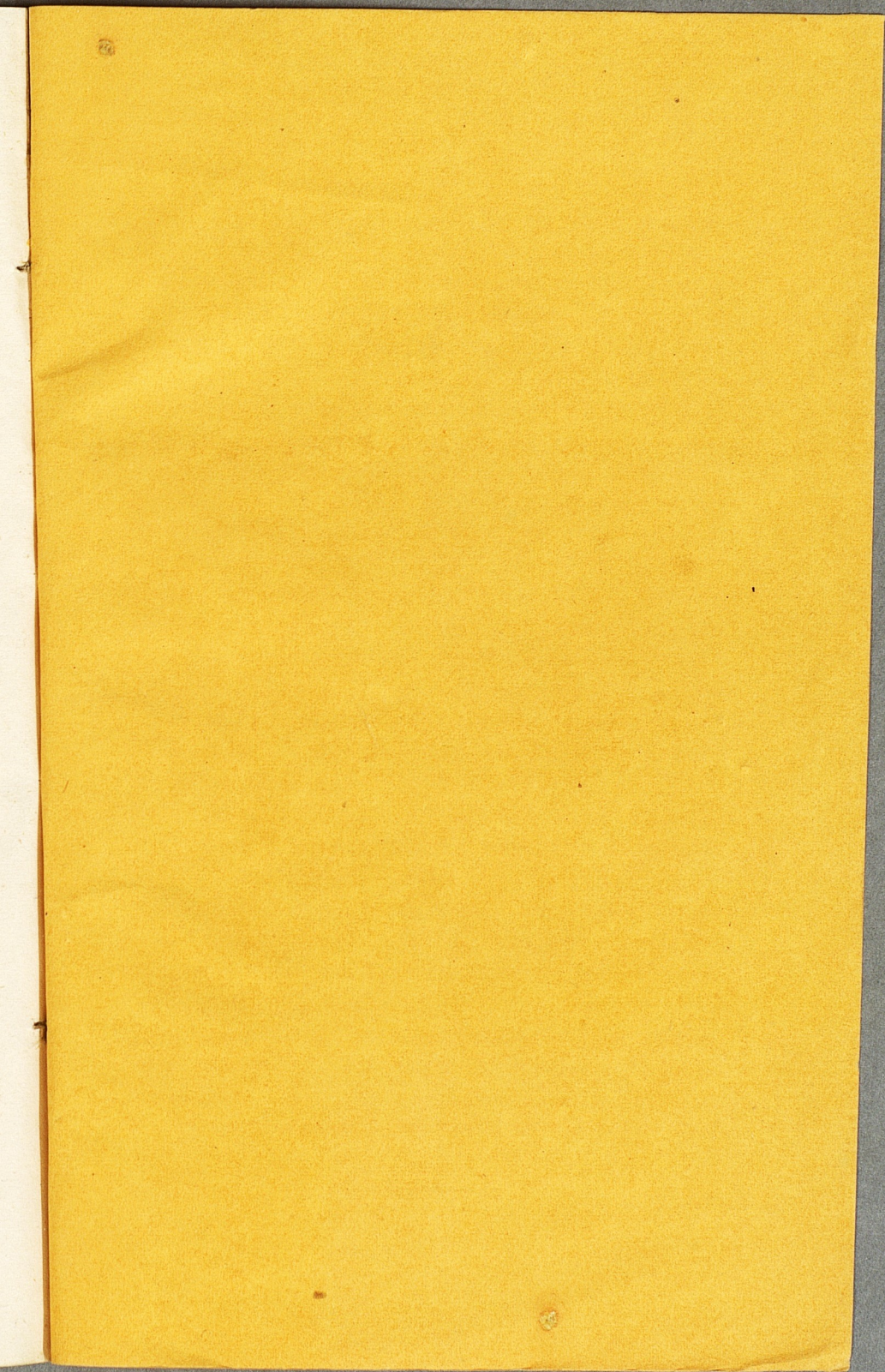
Quod si ita interpretati erimus, tum denique intelligemus ea, quae sequuntur, quo nexu cum ceteris cohaereant. Nam quum audacius et pressius, ut est poetae, Horatius illa dixisset, tamquam praetereundo addidit haec, quasi dicturus: "sed hoc satis, hoc equi intelligentiae accommodatum est, nam equi frenato est auris in ore." Nam "sed" (v. 13) non secus accipi debet ac nonnullis aliis locis Horatianis, ubi significanter et cum breviloquentia quadam positum est, quum non solum aliquid prioribus opponitur, sed etiam id ipsum, quod opponitur, habet, quod pertineat ad illa explicanda vel ad causam et rationem afferendam. Ut Carm. I,28,16: occidit et Pelopis genitor e. qu. s. —

sed omnes una manet nox — (ubi sententia haec est: sed id quamvis acerbum tolerandum est, nam —); Ep. I,16,5: continui montes, ni dissocientur opaca valle, sed ut veniens dextrum latus adspiciat sol (opaca illa quidem, sed non magis opaca, quam ut —); Sat II,1,80: nihil hinc diffingere possum, sed tamen ut monitus caveas — si mala condiderit in quem quis carmina, jus est iudiciumque (i. e. "sed tamen hoc dico, ut," quae verbi dicendi omissio saepius occurrit); Persii Sat. I,1,11: tunc, tunc — ignoscite, nolo: quid faciam? sed sum petulanti splene — cachinno, quo loco magis expectes hoc: *sed* quid faciam? nam sum e. qu. s. Ex eodem genere est, quod post parenthesin ponitur sed, ut Hor. Carm. IV,4,17: videre — bella Drusum gerentem Vindelici! quibus mos unde deductus — dextras obarmet, quaerere distuli, nec scire fas est omnia; sed diu catervae sensere, quid mens — posset, quo loco "sed" idem est, atque "sed ad rem redeo."

In eadem breviloquentia interdum fit, ut addita "enim" particula explicandi vis insinuat. Ovid. Metam. XIII, 141: nam genus et proavos et quae non fecimus ipsi, vix ea nostra voco. *Sed enim*, quia rettulit Aias esse Jovis pronepos, nostri quoque sanguinis auctor Jupiter est (i. e. — sed tamen est, quod vocem, nam quia cett). Cf. Ov. Fast. II,751; Quintil VII,1,49; apud Graecos ἀλλὰ γάρ.

Sed ut rem brevi conficiam, quam interpretationem unam et sententia et usus linguae latinae postulare videntur, iis, quae attuli, confirmare volui. Sic enim locum illum Horatianum, de quo agimus, vertendum esse censeo: "Hvart ämnar du dig? Ej till Cumae eller Bajae är min färd," skall ryttaren förargad säga just (eller blott) med venstra tygeln, men hästen har ju också sitt öra i den betslade munnen.

www.books2ebooks.eu